

Un număr vechi 1 leu

CURIERUL JUDICIAR

DOCTRINA — JURISPRUDENȚA — LEGISLAȚIUNE — ECONOMIE POLITICA — FINANȚE

DIRECTOR: D. ALEXANDRESCO

PRIM-REDACTOR: I. N. CESĂRESCU

ABONAMENTUL

pe an 30 lei; 6 luni 16 lei; 3 luni 8 lei

Studentii plătesc pe jumătate

Strălnăitatea: 40 lei pe an, 20 pe 6 luni

A P A R E

de două ori pe săptămână sub redacțiunea unui comitet

Abonamentele se plătesc tot-d'a-una înainte

REDACȚIA ȘI ADMINISTRAȚIA

BUCURESCI

6, Splaiul Brâncoveanu Voevod, 6

Vis-à-vis de Palatul Justiției

SUMAR:

Legea din 13 Martie 1902 asupra libertății individuale de d. I. Tanoviceanu.

JURISPRUDENȚA ROMÂNĂ:

Tribunalul jud. Fălciu Ion și Ioana Plăcintă Micu cu Ilie Govici cu o Adnotațiune de d. Ștefan Scriban.

Bibliografie: Legile agrare, de Iscod.

Tribunalul Notariat Ilfov de Cesar.

LEGEA DIN 13 MARTIE 1902

asupra

LIBERTĂȚII INDIVIDUALE

Il y a une épreuve infaillible pour juger de la sagesse d'une loi'elle consiste à se demander, si la loi proposée tend à mettre plus d'égalité entre les citoyens. Est-elle propre à produire cet effet? Ne balancez point à la juger très bonne; elle corrigera nécessairement plusieurs abus et procurera plusieurs avantages. — De Mably. Ouvres complètes. Paris 1794-9, t. IX, p. 316.

Ce blagoslovită țară mai avem și noi! O fi poate mănșos pământul ei, dar și mai minunați, sunt oamenii pe care ea îi naște de cât-va timp în coace.

Odinioară România producea răsboinici de frunte, de care și străinii se minunau, ca Mircea, Ștefan, Mihaș și Matei Basarab cel «neînfrânt și nespăimat la răsboaiă cât poți să-l asemeni cu marii și vestiți oșteni ai lumii». Astăzi țara noastră, care pare că a adoptat devisa familiei Sturza: *utroque clarescere pulchrum* (1), strălucește în altă direcțiune.

Mare în timp de răsboi, ea e sublimă, neîntrecută în timp de pace prin geniile ce produce.

De geaba zicea Mihaș Cogălniceanu în 1863 că «Sămânța bărbaților mari s'a perdut de la Ștefan cel mare și Mihaș Bravul, acum se cultivă sămânța gândacilor de mătase». Va fi fost poate aceasta adevărat pe la 1863, când țara era condusă de mediocrități ca Cogălniceanu, Ion Ghica, Manolache Costache, frații Brătianu, Petre Mavrogheni, Const. Rosetti, Vasile Boerescu, George Costaforu și alții, dar astăzi când nivelul parlamentului nostru s'a

rădicat grație ilustrațiilor aduse de luptele politice să cârmuească țara, astăzi când magistratura și în special unii judecători de instrucțiune au adus presa într'un astfel de acces de admirațiune lirică în cât poate exclama cu Boileau:

«Grand Roi, cesse de vaincre, ou je cesse d'écrire». astăzi mai cu seamă când miniștrii noștri, în câte-va zile fac legi de zecimi și sute de articole atât de bune, în cât însăși opozițiunea plină de admirațiune capitulează și legile se votează aproape în unanimitate, astăzi zic cuvintele lui Cogălniceanu, nu se mai potrivesc țării noastre cum se potriveau altă dată.

Sămânța gândacilor de mătase iar a dispărut și sămânța oamenilor mari iar a reapărut în România; acum poți din nou să zici ca Miron Costin vorbind de Gheorghe Ștefan Vodă că: *se nasc și la noi oameni*. Să mulțumim dar lui Dumnezeu că de oare-ce nu putem să avem în același timp și oameni mari și gândaci de mătase acum suntem în perioada cea frumoasă, în perioada oamenilor mari și providențiali. Să încetăm pentru cât-va timp lupta cu Lyonul, și să admirăm după cum merită pe Soloniș și Licurgii noștri.

Și cum să nu-i admirî?

Îa priviți vă rog pe doi foști miniștri de justiție; voi lua unul conservator și unul liberal, pentru ca să nu se creadă că facem politică militantă în cestiunile științifice.

D. Constantin Disescu, doctor în drept de la Facultatea din Paris, a devenit mare procedurist în ministerul conservator presidat de d-l G. Gr. Cantacuzino, iar d-l Constantin Stoicescu, doctor în drept tot de la Paris, invidiind pe semne laurii d-lui Disescu, a devenit mare comercialist și ilustru criminalist în Ministerul liberal al d-lui Dim. A. Sturza.

Și știți pentru-ce?

Vă voi spune îndată: lucrul e nostim și va fi interesant de știut spre a se caracteriza ciudata epocă în care trăim de viitorii noștri istorici.

Simpaticul și distinsul nostru coleg d. Const. Disescu a fost câte-va luni, sunt acum 20 de ani, profesor de dreptul penal, procedura penală și *procedura civilă* la Facultatea de drept din Iași. Acele câte-va luni de predare a trei cursuri, abia ar fi fost îndestule să facă pe cine-va să înțeleagă și să și dea seama de vastitatea și greutatea materiilor, dacă ar fi fost Englez, German, Italian sau Francez.

(1) A străluci frumos de amândouă părțile.

Dar pe d-l Disescu l'a ferit Dumnezeu să fie așa ceva; d-sa e Român neaș, ba chiar mi se pare puțin cam Oltean, și știut este că la Român, chiar neoltean, ca și la Dumnezeu, totul este cu puțință, afară bine înțeles de recunoașterea umilitoare că nu e perfect competent în toate ramurile activității omenești.

Și ast-fel d. Disescu avocatul, d. Disescu constituționalistul, d. Disescu omul politic, d. Disescu bisantinograf, d. Disescu apărătorul libertății trepanațiunii politice, devine mare procedurist pe viață fiind-că acum 20 de ani a explicat procedura civilă, pe care nu o știea, la trei studenți care nu voiau să o învețe.

Actuala procedură civilă franceză s'a lucrat de o comisiune de cinci membri: Treilhard, consilier de Stat, Try, Berthereau președintele tribunalului Senci, Séguier, prim-președintele Curții de apel din Paris și Pigeau avocat iar mai târziu profesor de procedură civilă la Facultatea de drept din Paris. Comisiunea a lucrat doi ani, s'a consultat consiliul de Stat, Tribunalul, Curțile de apel, și Curtea de casațiune, și totuși Codicele de procedură civilă francez e incontestabil cel mai slab din toate codicele franceze, din cauză că cea mai mare parte din membrii comisiunii, dupe cum spune Eschbach, nu posedau în destul materia ⁽²⁾. Dintre dâșii Pigeau singur erea un procedurist, singurul comentator al vechii ordonanțe din 1667 ⁽³⁾.

Așa dar, iată o comisiune în care lucrează doi ani, un jurisconsult renumit ca Treilhard, doi oameni de practică Séguier și Berthereau, și un om de teorie și practică Pigeau, și care nu produce de cât o lucrare slabă, putem zice detestabilă.

Aceasta în Franța.

Iar la noi unde *omnes omnia possumus*, nu ne trebuie nici oameni, nici timp, nici specialitate spre a face opere minunate.

Apoi nu avem dreptul să zicem că țara noastră e o țară blagoslovită, în care ori-ce lăutar poate fi în același timp bucătar?

Ne aducem aminte că acum 10 ani d. Disescu ținând o conferință în care contestase efectul moralizator al instrucțiunii, și atrăsese fulgerile profesorului Ștefan Mihăilescu; noi l'am apărat atunci arătând că instrucțiunea nu e prin sine însăși moralizatoare, adevăr care a devenit acum o banalitate în occident, însă pe atunci erea o noutate cutezătoare la noi ⁽⁴⁾. De astă dată d. Disescu a mers mai departe: dâșul voește să ne dovedească prin fapte că instrucțiunea nu e necesară nu numai pentru a fi cine-va moral, dar chiar pentru a face legi bune, cu alte cuvinte că rău pictorul Apelles a zis cismarului improvizat în critic de pictură, cum bună-oară d. Disescu în legiuitor de procedură, renumitele cuvinte: *ne sutor ultra crepidam*.

De astă-dată ne pare rău că nu ese din mormânt reposatul mateofil Ștefan Mihăilescu și să întrebe pe eminentul nostru coleg la ce mai servă învățătura și de ce și mai perde lumea timpul cu ea, dacă nu e bună nici pentru a moraliza, nici pentru

a face pe om mai destoinic în ocupațiunile sale? Dacă d. Disescu profesorul de drept constituțional și administrativ e competent în procedura civilă, iar deputatul analfabet Rusu Cornaci în toate feburile de legi, de ce mai cheltuește Statul pe vremea aceasta de crasă cu Facultățile de drept și de ce se mai găsesec persoane care și consacră viața întreaga unei singure ramuri ale dreptului?

Acți nu mai suntem alături cu d. Disescu, și să ne ferească Dumnezeu de a-l mai apăra. Mai bine am prefera să apărăm pe cetățenii care cred că politica e știința de a sparge capetele sergenților de stradă, sau, ceia ce e tot una, că spargerea de capete în grupe e un act politic, un drept, poate chiar o datorie cetățenească impusă de dreptul nostru public, pe care l'explică învățatul nostru coleg la Facultatea de drept.

Dar să lăsam pe d-l Disescu proceduristul; de dâșul ne am ocupat altă dată. Și apoi e atât de simpatic, chiar când o ia rasna!

Noi voim să ne ocupăm aici mai de aproape de d-l Const. Stoicescu fostul ministru de justiție.

* * *

D-l Stoicescu n'a voit să se lase mai mai pe jos de cât d-l Disescu, un Ploștean se poate oare lăsa să fie întrecut de un Oltean?

Și iată de o dată, spre mirarea noastră a tuturor, d-l Stoicescu apărând în același timp ca mare comercialist și ilustru penalist.

Cum și pentru ce a devenit comercialist? Cu ce competență? Aceasta nu e treaba mea. De și am studiat dreptul comercial cu d-nii V. Boerescu, Rataud și Lyon-Caen, de și am fost câți va ani profesor de dreptul comercial, însă nefiind pe semne constituit din stofa universalității științifice din care e constituit colegul meu d-l Disescu, mă declar absolut necompetent să judec această lucrare a d-lui ministru Stoicescu.

De altmintrelea când Facultatea de drept din București are ca profesor de dreptul comercial o persoană care s'a distins ca student atât în București cât și în Paris, și care s'a ocupat în special cu materia falimentelor, pe care a ales-o ca teză de doctorat, ar fi din partea noastră o usurpare de drepturi, o împietare de atribuțiuni, dacă aș face critica modificărilor ce s'a adus codicelui nostru de comerț în materia falimentelor.

Însă în ceia ce privește reformele pe care le a adus d-l C. Stoicescu în procedura penală, având oare-care competență, bine înțeles nu atât cât are d-sa, căci miniștrii sunt tot-deauna mai competenți de cât simpli muritori, ne va da voe să ne spunem cuvântul nostru.

Mai întâi de unde a răsărit d-l Stoicescu penalist? Găsim răspunsul în Expunerea de motive a legii: de 22 de ani dâșul se ocupă de cestiunile penale; de 22 de ani zi și noapte n'a cugetat la nimic alt ceva de cât să garanteze *libertatea individuală*.

De sigur! Nici nu ne am fi așteptat mai puțin de la d-l C. Stoicescu. La ce alt-ceva putea să cugete un concețatean al statuei libertății de cât la asigurarea libertății individuale?

Și băgați de seamă încă ceva.

Acum 22 de ani, când l'a apucat pentru prima oară această nobilă obsesiune erea președinte de consiliu Ion C. Brătianu și a tot puternic sfătuitor

⁽²⁾ Eschbach. Cours d'introduction à l'étude du droit. Paris 1856, p. 290.

⁽³⁾ R. Bordeaux. Philosophie de la procédure civile. Paris 1857, p. 92.

⁽⁴⁾ L. Tanoviceanu. Creșterea criminalității în România, Iași 1896 p. 26-33.

al său Const. A. Rosetti, care și unul și altul numai vrăjmași ai libertăților n'au fost. Ideile și legile se nasc de ordinar din necesitățile și întâmplările sociale⁽⁵⁾; la d-l Stoicescu însă, ca și la poeții ele nasc din cap, fără nici-o legătură cu lumea externă, cum a eșit Minerva din capul lui Joe.

Atât mai mare merit pentru dânsul!

Dar să urmăim mai departe cu expunerea de motive.

La 16 August anul 1880 (țineți minte această dată, ea trebuie să devină istorică), când d-l Stoicescu a tratat cesțiunea libertății individuale «din sediul de procuror general», primul președinte al Curții de apel d-l Adolf Cantacuzino, a adus laude discursului de deschidere al procurorului general. Fără să voim ne amintim portretul lui Mitică Ficleanu de Delavrancea. «Ați vorbit și ziarele de modul strălucit cu care și-a susținut licența în drept în Paris. Profesorii l'au strâns de mână, numindu-l după afirmațiunea organului la care colaborează Ludoveanu «notre cher collègue».

Iată ce l'a făcut pe d-l C. Stoicescu să lucreze 22 de ani, zi și noapte, pentru a garanta libertatea individuală, atât de mult amenințată în zilele noastre.

Și fiind-că a fost acum 22 de ani procuror de secțiune la Curtea de apel din București și s'a întâmplat să vorbească de libertatea individuală, de sigur cu aceiași competență cu care ar fi vorbit de zidul mijlociului din codicele civil, or de girul în alb din codicele de comerț, d-l Const. Stoicescu se crede în stare a revisui întreaga noastră procedură penală în 1902! Nu aveam dreptul să fericesc țara noastră care naște niște oameni atât de minunați?

Voiți să știți poate ce cuprinde discursul din 1880?

Noi am avut răbdarea să citim acel discurs la a cărui amintire se înduioșează inima de părinte a d-lui C. Stoicescu. El este ceia ce se numește: *un păcat de tinerețe*, cum fie care din noi am comis când eram de vîrsta în care era fostul ministru de justiție pe acea vreme: Inchipuiți-vă discursul unui imberb, ajuns înainte de timp procuror de Curte, precum se ajungea pe acea vreme, și debîțând cu multă gravitate niște banalități și frase sforăitoare, ca și subiectul pe care l' trata.

Discurs de student inteligent și nimic mai mult! Nici nu putea fi alt-fel.

Pentru a putea judeca legislațiunea unei țări și pentru a propune reformarea ei, trebuie să cunoști mai întâi țara, pe atunci însă d-l C. Stoicescu cunoștea atât de puțin țara românească în cât uitase până chiar și frumoasa ei limbă. Ca să ne exprimăm în limba d-sale păsărească de pe acele vremi, vom spune cu dânsul că: fără să epuizeze materia d-l Stoicescu a cercat să anvisajaze câte-va cesțiuni și le a tranșat inspirându-se de unii autori ca Ayrault marele lieutenant criminel.

Dar dacă discursul din 1880 al procurorului Stoicescu nu merită de cât un zîmbet, nu tot ast-fel este și cu legea de la 13 Martie 1902 a Ministrului Stoicescu.

Intru cât imberbi doctori pe care ni-i hărăzea Occidentul acum 20 sau 30 de ani se mărgineau să

pună țara la cale numai pe hârtie din «înălțimea fotoliului de procuror general» la care ajungeau înainte de a le cădea cașul de la gură, lucrul nu era tocmai periculos, și înțelegem foarte bine pe Ludoveanu, în cazul nostru d-l Adolf Cantacuzino, Prim-Președinte de pe vremi al Curții de apel din București ca să zică două trei cuvinte de încurajare, după cum e obiceiul în asemenea ocaziuni. Dar ca să ieși de capital aceste cuvinte, să invoce în anul 1902 părerea unui om care va fi fost poate un excelent magistrat, însă departe de a fi un juriconsult, era un simplu practicant, care n'a scris o singură operă juridică, și să te întemeezi pe ea spre a propune ca ministru o lege parlamentului nostru, care de zecimi de ani sub toate guvernele nu e de cât un biuroș de înregistrare, oh! de astă dată zîmbetul său chiar indiferentismul nu mai este permis, afară numai dacă sărăcia minții, lipsa de patriotizm or de cunoștințe juridice te scutește de ori-ce emoțiune tristă.

Nu mai e vorba de astă dată de discursuri din înălțimea fotoliului de procuror general care de multe ori fac admirațiunea unui gură-cască incompetent și veselia unui critic competent, e vorba de experiențe în carne vie, de legi nesăbuite care se experimentează de cei mari pe socoteala a 6 milioane de oameni, fiind-că tot-deauna așa a fost lăsat de soartă ca:

Quidquid delirant regi.

Plectuntur Archivi...⁽⁶⁾!

De aceia voi examina dispozițiunile legi și dacă une-ori voi fi cam aspru pentru autorul ei, faptul se explică prin aceia că trebuie să se mai spună din când în când adevărul acestor oameni care adese-ori nu trăesc de cât într'o atmosferă de laude și lingușiri.

II

Știm causele inițiale ale legii din 1902, ele sunt discursul din 1880 al d-lui Procuror Const. Stoicescu și lauda acelui discurs de d-l Prim-Președinte Ad. Cantacuzino.

Voiți poate pentru a înțelege mai bine spiritul legii să cunoașteți mai de aproape ideile, principiile penale, precum și compelița fostului ministru de justiție în această materie?

Ei bine ascultați.

«De câte ori ușile unei închisori se întorc pe țințile lor — zicea Servan un magistrat din veacul trecut — societatea întreagă trebuie să tremure».

Acest lucru ni-l recomandă d-l C. Stoicescu în Expunerea sa de motive.

Iată un principiu, cel puțin o idee.

Să ni să permită însă să nu o împărțăm.

Înțelegem ca societatea să tremure când se dă drumul din închisoare pungașilor și asasinilor, dar nu când se internează ast-fel de elemente anti sociale.

E aproape de un secol de când ilustrul filosof Jer. Bentham vorbind de criminalii Londrei arăta pericolul eșirei lor din închisoare.

«Ce se întâmplă în Londra când se golesc galerele Tamisei? Acești reufăcători, în jubileul crimei, se năpustesc pe acest mare oraș ca lupii, care după o lungă lipsă de hrană, ajung să intre într'o

(5) Se știe de exemplu că legea Habeas corpus la care se tot referă d-l Stoicescu a fost făcută cu ocaziunea arestării demagogului Jenks.

(6) Ori-ce trăsnește prin capul celor mari, trebuie să plătească cei mici.

turmă de oi, și până când să fie din nou prinși toți acești briganzi pentru alte infracțiuni, nu mai e siguranță pe drumu mare, și nici chiar noaptea pe ulițele metropolei». (7).

În anul 1844, Moreau Cristophe, fostul inspector general al închisorilor din Franța, scria aceste cuvinte spre a arăta pericolul societății din pricina reufăcătorilor eșiți din închisori.

«Da; mai bine de 50000 de indivizi eșiți sau liberați din ocele și pușcăriile noastre, sunt aruncați pe fie-care an din aceste focare de corupțiune în satele noastre, în orașele și în centrele noastre de populațiune industrială, cu toate obiceiurile de depravațiune și de răutate pe care le au dobândit sau le au păstrat în penitenciare. Vă mai mirați dar de creșterea neconținută a crimelor?» (8).

Patru zeci de ani mai târziu, Macé fostul cap al siguranței din Paris, făcea un tabel și mai sombru, arătând că numai în Paris sunt 50000 de oameni fără căpătii «care se scoală dimineața fără să știe cum vor dejuna și prânzi în timpul zilei, și unde vor dormi noaptea» (9).

Ce fac, ce vreți să faceți oamenii aceștia când es din închisoare?

Iată problema cu mult mai interesantă și de actualitate asupra căreia trebuie să se gândească conducătorii unei națiuni.

Pentru un ministru de justiție din 1902 cuvintele lui Servan sunt absolut nepotrivite și când acel ministru este doctor în drept de la facultatea din Paris, facultate care se știe că nu dă titlurile cu ușurință, avem dreptul să ne mirăm de atât de puțină maturitate juridică. Faptul se explică poate prin aceia că de când a terminat studiile, d-l Stoicescu s'a ocupat de politică și avocatură iar în cât despre știința pură a legiferării d-sa a rămas atât de înapoi în cât de exemplu crede că serviciul antropometric din București poate înlocui casierele judiciare din țara întregă (10).

Căci dacă ar fi citit și mai ales dacă ar fi cugetat mai matur, o minte distinsă ca a d-lui C. Stoicescu ar fi putut ușor să înțeleagă că cuvintele lui Servan se potriveau pe timpul când scria el, dar nu se pot potrivea timpurilor noastre.

În adevăr, Servan n'a trăit în secolul trecut (al XIX-lea) cum afirmă d-l Stoicescu care pare tot atât de erudit în cronologie ca finul și ciracul său d-l Stelian Popescu; el a trăit în secolul al XVIII-lea și celebrul său «Discurs asupra administrațiunii penale» a fost pronunțat în anul 1766.

E importantă această dată, și de aceia o relevăm. Servan este discipulul, fiul sufletesc al lui Beccaria, a cărui renumită operă, *Dei delitti e delle pene*, fusese tipărită cu doi ani mai înainte (în 1764). Amândoi aveau dreptate și umanitarismul lor e foarte rațional dacă vom cugeta la timpul când au scris operele lor nemuritoare.

(7) Jer. Bentham. *Traité de législation civile et pénale ouvrage extrait des ses manuscrits* par Et. Dumont. Paris 1820 t. II, p. 186.

(8) Citat în Girardin. *Du Droit de punir*. Paris 1871, p. 156.

(9) Macé. *Le service de la sûreté*. Paris 1887. 12-ème, éd., p. 213, 268, 269.

(10) «Ar fi de dorit— zicea d-sa în Senat — să avem un casier judiciar; dar în lipsa lui, avem în schimb un serviciu antropometric, care funcționează foarte bine și care dă bune și folositoare rezultate».

În acele timpuri, poate cele mai frumoase ale Occidentului sub raportul moral, nu exista nici marea criminalitate selbatică din vremile vechi, nici mult răspândita criminalitate modernă a relei credințe.

Și totuși pedepsele erau de o severitate nespūsă, dovadă execuțiunea fioroasă a lui Damiens din 1757; iar în procedura penală tortura era încă cel mai de frunte mijloc de probațiune.

În ast-fel de împrejurări frasa lui Servan cam declamatoare cum era obiceiul pe acele vremi, și are înțelesul și explicarea ei istorică.

Ușile închisorii pe acele vremi se deschideau rar, însă când se deschideau o soartă spaimântătoare aștepta pe nenorocitul fie vinovat, fie nevinovat care intra în închisoare.

Dar astăzi când numărul rău făcătorilor s'a înmulțit considerabil și se înmulțește pe fie care zi, să tremur eu fiind-că un pungaș se duce să stea câte-va zile în plăcuta tovarășie a cumetriilor săi de rele, iată un lucru pe care nu pot să-l fac oricâtă bură voință aș avea să nu nemulțumesc pe d. Stoicescu. Și sunt sigur că chiar fostul ministru de justiție, care se arată atât de convins de cuvintele lui Servan în cât voește să le propoveduiască și altora, n'a tremurat nici o dată când s'a deschis porțile Văcăreștilor, necum să tremure tot-d'a-una când scârțâe porțile vre unei închisori din țară. De ar face alt-fel ar rămâne cu o boală urâtă și cu porecla nu mai puțin neplăcută de Const. Stoicescu *tremurici!*

Și, mai bine de cât să îi se întâmple ast-fel de lucruri neplăcute, îl sfătuim să lase în pace pe Servan, Ayrault și alți penaliști vechi, să citească pe Lombroso, Macé, Garofalo, Bréton, Brégnère de Courtelles, și alți scriitori moderni care au studiat pe criminalii în închisori, iar nu în norii imaginațiunii lor.

Un ministru din veacul al XX-lea, care e și doctor în drept din Paris, trebuie să fie mai modern, și când e vorba să legifereze într-o țară trebuie să se conducă nu dupe ilustrii declamatori ai veacului al XVIII-lea, ci dupe modestii dar sârguitorii și conștiințioșii cercetători din ultimele decenii ale veacului al XIX-lea.

Aceștia cu toți îi vor spune că în vremile noastre închisoarea de scurtă durată nu mai sperie și că mulți criminali săraci se duc cu plăcere în închisoare de oare-ce acolo trăesc mai plăcut de cât acasă, bine înțeles dacă ei au o casă și nu sunt oameni absolut și literal fără căpătii.

* * *

Să nu se creadă că facem o digresiune vorbind de legea din 13 Martie 1902, sau că ne legăm de cuvinte fără importanță. Nu! aceste cuvinte sunt importante fiind că arată spiritul de care a fost însuflețită reforma sau bine zis reformatorul din anul 1902.

D. Stoicescu care în discursul său de la Senat zicea că se miră că d. Missir, un om de știință, «nu vrea să țină seamă de nimic ce se face, ce se discută, ce se scrie, ce se realizează ca legislație astăzi în alte țări», este d-sa însuși cu cel puțin o jumătate de veac în urmă în știința penală. Fostul ministru de justiție se află încă în perioada de iluziune a științei penale, iluziune pe care n'au avut-o

nică o dată penaliștii pozitiviști, pe care de mult timp au perdut-o penaliștii clasici față cu creșterea spăimântătoare a criminalității. Știința d-sale n'a trecut încă de stadiul lui Beccaria, Pastoret, Servan și alți pretinși penaliști însă adevărați poeți umanitariști.

În zadar au lucrat și lucrează încă obscurii democrați ai cugetării de mai bine de un veac, d-l Stoicescu nu cunoaște de cât aristocraticile nume ale trecutului științei și lor numai se închină.

În zadar 'i s'a spus de un deputat, care fără să fie un teorician, reprezenta admirabilul bun simț al țaranului de la Dunăre, aceste înțelepte cuvinte: «E un rău sistem acela de a copia în mod servil legi care au fost scrise pentru alte timpuri, pentru alți oameni, pentru alte moravuri» (11).

D. Stoicescu aleargă la diluviu, d-sa nu vorbește în discursul de la Cameră de statutul Habeas corpus din 26 Mai 1672 (12) ba chiar de Magna Charta a lui Ioan regele Angliei de la începutul veacului al XIII-lea!

Ce asemănare există însă între țara noastră în veacul al XX-lea și între Anglittera din veacul al XIII-lea sau din timpul regelui Carol al II-lea Stuart?

E greu de spus!

Legile acestea au avut de scop să apere pe cetățeni în potriua arbitrariului puterii executive și în special în potriua tiraniei regestii, iar nu pe tâlhari în potriua judecătorilor de instrucțiune Magna Charta și Habeas corpus au fost niște limitațiuni impuse unor regi tirani și miniștrilor lor în niște circumstanțe critice, iar nu niște măsuri propuse de miniștrii în numele regilor în timpuri când niminea nu se gândește să lovească în libertatea cetățenilor.

Cu drept cuvânt d-l deputat Exarcu zicea în Cameră aceste înțelepte cuvinte:

«Aș fi înțeles, până la oare-care punct, ca un asemenea proiect de lege să vină din inițiativă parlamentară din partea veri-unor avansați liberali, inime nobile și generoase, puțin cunoscători însă de țară.

«Dar să vedă chiar guvernul, să vedă chiar pe d. ministru de justiție că vine să ceară anihilarea prin lege a agenților săi direcți, în materie de represiune penală acesta este, cred, un lucru, care nu s'a mai pomenit în nici-o țară din lume».

Ce rost are desmormântarea acestor vechituri istorice, când e vorba de o măsură relativă la represiunea criminalilor ordinari la care de sigur că nu s'au gândit nici seniorii din anul 1215, nici parlamentul din 1679?

Să lăsăm în pace pe simpaticul Servan și vechile legi engleze numite Magna Charta și Habeas corpus. Nu vechituri ori-cât de respectabile de la începutul veacului al XII-lea, pot servi de rațiune sau de motivare a legilor din veacul al XX-lea.

(Va urma)

I. Tanoviceanu

(11) G. Essarcu. Ședința camerei din 23 Febr. 1902.

(12) Nouă eroare cronologică, statutul e din 27 Mai 1679; nu știm dacă d. Stelian Popescu a învățat cronologia de la d. C. Stoicescu sau d. Stoicescu de la d. Stelian Popescu, căci amândouă sunt de aceeași forță în cronologie.

TRIBUNALUL JUDEȚULUI FALCIU

Audiența de la 15 Septembrie 1900

Președenția D-lui D. I. MONASTIREANU, Jude-Instructor

Ion și Ioana Plăcintă Micu cu Ilie Govici

Jurnalul No. 2936

Competință. — Art. 15 L. J. de Pace. — Arvună.

1. Când se cere restituirea arvunei, trebuie să se aibă în vedere contractul de vindere-cumpărare cu ocaziunea căruia a intervenit arvuna. Așa, de și se cere restituirea unei arvune de 45 lei, dar pentru că imobilul vândut avea o valoare de peste 200 lei, afacerea nu era de competența judecătorului comunal în prima instanță, nici a judecătorului de ocol, ca instanță de apel. Această soluțiune se impune din cauză că acțiunea în sine se referă la un contract de vânzare a unui imobil și pentru a se putea decide restituirea sumei dată ca arvună, implicit judecata a trebuit să aibă în vedere dacă acel contract nu s'a executat și din a cărui culpă.

2. Incompetența ratione materiae poate fi propusă în ori-ce stare a procesului, chiar din oficiu, fiind de ordine publică și chiar de-a dreptul, pentru prima oară, în Casație (Art. 109 Pr. civ.).

Tribunalul deliberând,

Având în vedere recursul făcut de soții Ion și Ioana Plăcintă Micu din comuna Țifu, contra cărții de judecată No. 416/900 a judeului ocolului Tutova, prin care li s'a respins apelul făcut contra cărții de judecată No. 1520/900, a judecătoriei comunale din comuna Țifu dată asupra acțiunii introdusă de Ilie Govici contra recurenților;

Vedând susținerile părților;

Având în vedere că două motive de casare s'au invocat și susținut de avocatul recurenților, primul motiv, bazat pe incompetența ratione materiae, de oare-ce afacerea nu intră în competența judecătoriei comunale să o judece în prima instanță, nici în a judecătoriei de ocol de a o judeca în ultima instanță în apel; al doilea motiv bazat pe violarea legii, căci judecata s'a întemeiat pe depunerii de marturi cari nu s'a constatat că au fost supuși jurământului cum impune legea.

Asupra primului motiv:

Având în vedere că judecătoriile comunale au competența, după art. 15 din legea judecătoriei comunale de a judeca până la valoarea de 50 lei inclusiv capital și procente, afaceri de ori-ce natură, pentru pretenții de avere mișcătoare sau pentru datorie sau despăgubiri de ori ce fel;

Având în vedere că din cartea de judecată atacată cu recurs, în specie acțiunea introdusă de Ilie Govici contra recurenților, de și tinde la condamnarea unei sumi numai de 45 lei, dar această sumă cum însuși intimatul Govici susține, s'ar fi dat de el recurenților ca arvună când s'au încheiat între ei un contract de vânzare a unui imobil cu preț de 280 lei, prin urmare acțiunea în sine se referă la un contract de vânzare a unui imobil; și pentru a se putea decide restituirea sumei dată ca arvună, implicit judecata a trebuit să aibă în vedere dacă acel contract nu s'a executat și din a cărui culpă; Că, un asemenea contract cuprinzând în sine o valoare de peste 200 lei, nu intră pricina, din cauza materiei, în competența judecătoriei comunale de a judeca ca primă instanță și nici în competența judecătoriei de ocol de a o judeca în apel; Că această incompetență fiind ratione materiae, după disp.

art. 109 Pr. civ. se poate propune în orî ce stare a pricinii chiar din oficiu, fiind de ordine publică, și ca atare chiar d'adrechtul pentru prima oară în casatie, — deci față cu cele ce preced motivul de casare este întemeiat și fiind dintre motivele prevăzute de art. 98 din legea judecătorilor de ocoale, cată a se casa hotărîrea.

Pentru aceste motive, fără a se mai discuta și al doilea motiv, tribunalul, casează cartea de judecată No. 416/900, a judeului ocolului Fălciu și evoacă fondul. (ss) D. I. Monastireanu, I. M. Gavrilescu

Opinie osebîtă

Asupra recursului de față :

Avînd în vedere că de și e exact că atunci când cu ocaziunea judecării unei pricinii să ivește o chestiune în discuție care prejudicînd pe cea dintîi și excedînd competența judecării sesizate, în cazul acesta judecătorul urmează a-și declina competența întru cât la din contră el ar trebui a se pronunța și asupra unui fapt care scapă de sub jurisdicțiunea sa :

Considerînd că ast-fel fiind în principiu această regulă, dînsa suferă însă o excepțiune și anume: atuncea când deși cu ocaziunea judecării unei pricinii s'ar ridica o chestiune prejudicială, care ar exceda competența judecării angajate, totuși însă asupra fondului unei asemenea chestiuni prejudiciale, judecătorul ne fiind chemat să statueze în dispoziitiv hotărîrii sale tranșîndu-l în acest caz cu toată chestiunea prejudicială care excede competența aceluși judecător, și cu toată regula stabilită mai sus, dînsul este și rămîne competent a judeca acțiunea introductivă întru cât numai asupra ei să pronunțe și o judecă ;

Avînd în vedere că, în specie, intimatul de astă-zî introducînd o acțiune principală la judecătoria comunală contra lui Ioan Plăcintă Micu și Ioana Plăcintă Micu pentru ca aceștia să fie obligați a-i restitui suma de 45 lei arvună ce o primise de la dînsul, întru cât vînzarea era desfăcută dintre ei și recurenții, nu lăgăduesc de loc desfacerea contractului, nici la judecătoria comunală, nici în apel la judele de ocol și nici nu alegă nimic ;

Considerînd că față de aceste împrejurări nici judecătorul de ocol nici judecătorul comunal nefiind chemați a statua în dispoziitivul hotărîrii lor, asupra existenței sau asupra neexistenței unui contract care prin natura sa ar fi excedat competența lor, întru cât se referă la un imobil, de oare-ce acel contract se recunoaște de rupt de ambele părți și prin urmare obiectul judecării nu era altul de cât restituirea a 45 lei datorii ca reținuți fără drept ;

Pentru aceste considerente cred că recursul trebuie să fie respins întru cât cărțile de judecată date în această privință nu violează nici un text de lege, și întru cât judecătorul acțiunii era și judecătorul excepțiunii, de oare-ce asupra acestei excepțiuni dînsul nu era chemat să hotărască în fond asupra ei în dispoziitivul hotărîrii pe care îl pronunța.

Jude supleant (s) Gr. C. Vericeanu

Adnotațiune. — Iată specia venită dinaintea tribunalului Fălciu: Ilie Govici cheamă în judecată pe Ion și Ioana Plăcintă-Micu la judecătoria comunală din Tîfu, pentru ca aceștia să fie obligați a-i restitui suma de 45 lei dați ca arvună. Judecătorul comunal admite acțiunea, iar judecătorul de ocol respinge apelul făcut de soții Plăcintă-Micu.

În contra acestei din urmă cărți de judecată, apelanții au făcut recus, invocînd două motive de casare : a) judecătoria comunală era incompetentă *ratione materiae*, iar judecătorul de ocol nu se putea pronunța în ultima instanță, căci arvuna

provenea de la o vînzare a unui imobil de 280 lei ; b) judecata s'a întemeiat pe depunerea unor martori ascultați fără prestare de jurămint.

Majoritatea, fără a mai discuta pe cel de al doilea motiv, admite recursul, găsind întemeiat primul motiv, de oare-ce, «pentru a se putea decide restituirea sumei date ca arvună implicînd judecata a trebuit să aibă în vedere dacă acel contract nu s'a executat și din a cui culpă ; că, un asemenea contract, cuprinzînd în sine o valoare de peste 200 lei, nu intra *pricina*, din cauza materiei, în competența judecătoriei comunale de a judeca în prima instanță, nici în competența judecătoriei de ocol de a judeca în apel . . . »

Minoritatea, din contra, după ce pune principiile asupra materiei în două considerante în stil nu tocmai clar, găsește că recursul trebuie respins, «de oare-ce acel contract se recunoaște de rupt, de ambele părți, și, prin urmare, obiectul litigiului nu era altul de cât 45 lei datorii ca reținuți fără drept».

Acestea fiind faptele, ne întrebăm : care e soluțiunea cea adevărată ? Pentru a răspunde, e bine să resumăm principiile cari cîrmuiesc materia arvunei.

Se știe că prin arvună se înțelege ceea-ce una din părțile contractante dă celei-lalte fie pentru a-și asigura execuțiunea contractului — *arrha confirmatoria* —, fie pentru a-și procura mijlocul de a se putea desista de la contract — *arrha penitentialis*. În primul caz, arvona e un semn al perfecțiunii contractului, — *arrha in signum consensu interpositi data* — *argumentum emptiois et venditionis contractae*, — *le denier à Dieu* ; în al doilea caz, e un semn că părțile au înțeles să nu se lege definitiv, căci ele s'au rezervat facultatea de a se dezice, perzînd arvona, — *quae ad jus poenitendi pertinet*, — Reugeld oder Reubuse (1).

Arvuna fiind, prin urmare, un accesoriu, presupune existența unei obligațiuni principale (art. 1297) (2).

Când arvona e un semn al perfecțiunii contractului, în cas de neexecutare a contractului, are caracterul unei *clause penale*, cu deosebire numai că arvona consistă în o prestație efectivă, pe când clauza penală în o promisiune (3).

În cas de îndoială în privința caracterului arvonei, aceasta se va interpreta ca un semn al perfecțiunii contractului și ca un mijloc de constrîngere la executarea lui, de unde și consecința că partea care nu e în culpă, poate cere executarea contractului (art. 1298 C. civ.).

Dacă această parte renunță la executare, celalaltă parte din a cărei culpă contractul nu poate fi executat, pierde arvona dată, sau o întoarce îndoit, dacă ea este aceea care a primit-o.

Părțile însă, în virtutea principiului libertății convențiilor (art. 969 civ.), pot da arvonei or-care din aceste două caractere.

Când arvona are caracterul unei clauze de dezicere, tribunalele nu pot da o daună mai mare de cât arvuna, căci tocmai arvona constituie o evaluare și lichidare anticipată a daunelor (4).

(1) Alexandresco, VI, p. 287 sq. — Baudry, III, 459.

(2) Dreptul 35,96.

(3) Alexandresco, VI, p. 289.

(4) Dreptul, No. 37/95.

Dacă partea care nu e în culpă cere executarea contractului, arvona se impută asupra prețului (art. 1297, § 2 și ultim. C. civ.) și nu mai constituie o evaluare a daunelor eventuale ce s'ar cauza prin neexecutare (6).

În definitiv, în cas de îndoială, arvona nu va avea un caracter de dezicere, căci, în principiu, convențiunile leagă pe acei cari le-au încheiat. Arvona fiind considerată ca o anticipare asupra prețului, părțile nu se pot desista de la contract (art. 1298 C. civ.) (6).

Fiind o chestiune de fapt, judecătorii vor aprecia, interpretând voința părților, dacă arvona e penitențială sau un acompt din preț (7).

Să venim acum la sentința tribunalului Fălciu.

Față cu cele mai sus expuse, rămâne bine stabilit că nu se putea cere de cât sau arvona sau arvona îndoită, fiind-că părțile recunoscuseră de resiliată vânzarea imobilului.

Reclamantul, prin urmare, cu drept cuvânt a cerut restituirea arvonei, întru cât contractul era resiliat prin consimțământul comun al părților. Ne mai fiind principalul, convenția, nu mai putea exista nici accesoriul, arvona. Toată discuțiunea se reducea dar numai în ce privește arvona și fiind-că competența se determină după suma arătată în cerere (art. 64 L. J. P.; 57 Pr. civ.), necontestat că litigiul era referitor numai la suma de 45 lei, căci atâta cerea reclamantul și atâta trebuia să se judece.

Desigur, soluțiunea s'ar fi schimbat dacă s'ar fi cerut, în principal, resilierea contractului de vânzare, căci atunci judecătorul de ocol trebuia să judece în prima instanță (art. 55 L. J. P.). În specie însă, contractul era resiliat și se cerea numai restituirea arvonei. Ast-fel, contractul putea să fie pentru un milion, dar, din moment, ce nu se cerea de cât arvona de 45 lei, nu mai începe îndoială că primii judecători erau competenți. Quoties de quantitate ad judicem pertinente quaeritur, *semper quantum petatur quaerendum est, non quod debeat* (8).

Față cu cele mai sus expuse, trebuie să decidem că dacă obligațiunea principală e însoțită de o clausă penală, valoarea acestei clause va determina interesul reclamantului, căci clausa este evaluatiunea anticipată a valorii obiectului obligațiunii principale. Valoarea clausei penale va determina dar competența în primă sau ultimă instanță (9).

Aceiaș soluține trebuie s'o admitem și în cazul unei fidejusiuni, căci deși fidejusiunea e un contract accesoriu ce presupune existența unei obligațiunii principale, totuș întru cât litigiul e referitor numai la cauțiune, quantumul acesteia va determina competența.

Tot așa și în cas când se va cere restul unei chirii sau dobânzile unu i capital. Ce ne importă capitalul, în ce privește determinarea competenței, când textul spune formal că valoarea arătată în acțiune e singurul criteriu după care se fixează competența?

(6) Alexandresco, *ibidem*.

(6) Alexandresco, *ibidem*.

(7) Baudry, III, 459; Alexandresco, VI, p. 300.

(8) D. 19. I.

(9) Tocilescu, I, partea II-a, p. 177, 178.

Iată de ce găsesc mai întemeiată părerea minorității.

Acum o ultimă chestiune: se pot face divergențe în recurs? Socotesc că nu, căci sentința nu se poate da de cât cu trei judecători, fără posibilitate de a se arăta care anume judecător a rămas în divergență, de oare-ce minoritatea e obligată să împărtășască părerea majorității.

În adevăr, tribunalul făcând oficiu de Curte de casație, regulile privitoare la această instanță, i se aplică și lui. Or, art. 61 din L. Curții de casație iată ce spune: «Hotărârile Curții de casație sunt privite ca acte colective ale întregii Curți, iară nu a unei părți din membrii ce o cumpun. De aceea nici unul din judecătorii disidenți de majoritate nu are dreptul de a-și da părerea scrisă în parte, ci toți sunt datorți să subscrie hotărârea majorității, ca să o constate și să o încredințeze».

Deja competența tribunalului, ca instanță de casare, este excepțională; trebuie dar ca sentințele să aibă toată autoritatea necesară, așa că, în lipsa unei regule speciale, suntem siliți să aplicăm textul care reglementează această materie.

Această soluțiune am văzut-o împărtășită și de tribunalul Dorohoi, sub presidenția d-lui Gh. Buzdugan, unul din cei mai capabili magistrați ce am cunoscut.

Complectul de trei judecători nu e însă necesar de cât până la casare, căci după casare, lipsește motivul ce a determinat pe legiuitor să creadă necesar marele complect. *Cessante causa, cessat effectus*. Asupra acestei chestiuni, nu mai insistăm, căci ea a mai fost discutată în coloanele acestui ziar (10).

Resumându-ne, găsim că părerea majorității tribunalului nu e juridică, pe când a minorității deși juridică, nu trebuia totuș arătată în scris, căci supleantul, cu toată părerea de rău, urma să subscrie hotărârea majorității, ca să o constate și să o încredințeze.

În specie, prin urmare, cu majoritatea e forma, cu minoritatea fondul.

Ștefan Scriban

(10) *Curierul Judiciar*, No. 8,901. *Contra* C. Botez, p. 504

BIBLIOGRAFIE

A apărut: **LEGILE AGRARE** tesă de licență în drept, susținută de d-l Titus D. Panu, dinaintea Universității din Iași.

Autorul, judecat după lucrarea ce ne prezintă, arată a fi un tiner foarte studios, căci tesa sa este plină de citațiuni, și, mai în fie-care loc, discutând părerile emise de unii și alții, dă nota sa personală, documentând-o cu motive serioase și temeinice. Așa, la pag. 65, referindu-se la o jurisprudență a trib. Muscel, publicată în *Curierul Judiciar* No. 86 din 1902, care pune principiul că «Veduva săteancă, soția unu cultivator de pământ, este incapabilă a dobândi pământ rural, fie prin cumpărare, fie prin testament», combate această teorie prin următorul paragraf:

«Noi socotim, că hotărârea Tribunalului nu este întemeiată, căci legea rurală, în principiu nu exclude pe sătenii de la beneficiile ei, și apoi vorbind numai de săteni, vorbește de *eo quod plerumque fit*, scopul legii fiind înființarea miciei proprietăți și consolidarea economică a familiei săteanului, desemnată în lege, prin *pater familias*, săteanul.»

Felicitănd pe tinerul Panu pentru meritoasa sa lucrare, îi urăm tot succesul în cariera ce va intra în cea de magistrat, fie aceea de avocat.

Iscođ.

TRIBUNALUL DE NOTARIAT ILFOV

Tribunalul Ilfov, secția de Notariat, are un întreg caracter: de notar, de judecător și de agent de executare. El face oficiul de notar atunci când autentifică, legalizează și conservă diferitele acte ce i se prezintă; judecă, atunci când pe cale contencioasă se contestă înaintea sa validitatea unor acte întărite de același Tribunal sau de un alt Tribunal, or a unor acte de urmărire și în fine face oficiul de agent executor, atunci când execută, fie actele sale proprii fie ale celorlalte Tribunale.

Acest întreg rol, face ca Tribunalul nostru de Notariat să aibă a rezolva mult mai multe afaceri pe an, de cât multe Tribunale din țară.

Pentru a vedea mai bine activitatea acestui Tribunal, publicăm aci un tablou de lucrările efectuate înaintea Tribunalului de Notariat pe anul 1902:

T A B L O U

De parte din lucrările Tribunalului Ilfov secția de Notariat, pe anul 1902, precum și de timbrele consumate la această secțiune, de taxa de înregistrare percepută de Stat, precum și de vânzările în curs, și suma de care imobilele adjudecate erau grevate prin sarcini, și totalul sumei obținută ca preț.

Dosare formate	Hârtii intrate	Hârtii eșite	Jurnale luate	Acte autentice	Hotărâri	Vendări pe rol în curs	Jurnale de adjudec. provis. și definitive	Transcripții	Inscripții	Totalul ordon. de adjud. emise pentru imob. urb. și rur.	Adjudecate pe numele particularilor	Adjudecate pe numele Societ. de credit	Totalul sumei de cari erau grevate imob. vend. prin cele 543 ord. de adjudecare		Suma totală obținută și cu care s'a adjudec imob. prin cele 543 ord. de adjudec.		Valoarea în lei a vînz. volunt. și silite de bunuri nemize.		Valoarea în lei a hipotecilor		Timbre consumate		Taxa de inreg. percepută de Stat		TOTALUL timbrelor și taxa de înregistrare	
													LEI	B.	LEI	B.	LEI	B.	LEI	B.	LEI	B.	LEI	B.	LEI	B.
5441	48.622	24.992	13.101	10.789	466	1712	1138	3245	862	543 din care 20 rurale	383	160	25.420.217	00	13.768.183	00	29.248.690	98	11.679.469	96	1.345.000	35	1.648.114	91	2.993.115	26

Din acest tablou se poate vedea că Tribunalul de Notariat în anul 1902 a lucrat: 13101 de jurnale, 10789 de acte autentice, 3245 transcripții, 543 de ordonanțe de adjudecare, 466 hotărâri, și 1138 de jurnale de adjudecare.

Toate aceste lucrări repartizate la 260 de zile de lucru, ajungem la constatarea următoare: că Tribunalul de Notariat a lucrat pe *fie-care zi* din anul 1902, ca la: 65 jurnale, 50 acte autentice, 16 transcripții, 6 jurnale de adjudecări, 4 inscripții, 3 hotărâri și 3 ordonanțe de adjudecare. În total 147 de acte pe zi, ceea-ce este enorm în raport cu puținul personal de care dispune acest Tribunal și cu înțepala cu care se lucrează și trebuie să se lucreze din cauza naturii grabnice a afacerilor ce se petrec la tribunalul de Notariat.

Acesta este rezultatul operațiunilor Tribunalului din punctul de vedere al activității sale; însă din tabloul pe care îl publicăm mai sus, mai reiese și un alt fapt care zugrăvește într'un mod perfect starea economică a țării pe anul 1902 și mai cu seamă starea de depreciere a proprietății imobiliare.

În adevăr, în cursul anului 1902, s'a vîndut în mod forțat înaintea Tribunalului de Notariat 543 de imobile urbane și rurale. Aceste imobile erau afectate pentru suma de 25 milioane și jumătate, ceea-ce reprezintă o valoare de cel puțin 70 de milioane, adică îndoitul și ceva al sarcinilor. Cu alte vorbe: în anul 1902, s'a vîndut în mod forțat 543 de imobile reprezentând cel puțin 70 de milioane.

Care a fost însă suma obținută drept preț la adjudecare? Patru spre-zece milioane! Iată în adevăr un rezultat foarte îngrijitor căci 14 milioane din 70, însemnează a cincina parte din valoarea reală a proprietății imobiliare.

Este adevărat că prin vânzare forțată se speculează asupra valorii proprietăților și rezultatul acestei speculațiuni diminuează în mod simțitor valoarea lor; nici o dată însă această speculațiune nu poate atinge proporția acesta de $\frac{4}{5}$ din valoare în minus, pentru bunul cuvînt că în timpuri normale speculațiunea este împiedicată de concurență, lege naturală în materie de transacțiuni, care pune stavilă unor asemenea rezultate.

Influența ce poate avea asupra valorii, acest fapt al vânzării în mod forțat, nu poate fi mai mare de cât în proporție de cel mult o pătrime din valoarea reală. Atât și nimic mai mult.

Un rezultat ca acela dat în anul 1902 în care valoarea proprietății este redusă cu patru cincimi, nu mai e o diminuare a valorii proprietății imobiliare în țară la noi, ci o *degradare a ei*; degradare ce nu este rezultatul nici al speculațiunii, nici al lipsei de capitaluri, nici al vre-unei dezvoltări anormale a proprietății mobiliare în detrimentul proprietății imobiliare, ci, cred mai mult al unei crize *momentane* prin care trece proprietatea imobiliară astăzi, din cauza lipsei de curagiu a capitaliștilor de a specula din nou capitalurile lor asupra proprietății imobiliare; lipsă de curagiu legitimată până la oare-care punct de criza generală prin care am trecut în anii din urmă.

Așa fiind, mai puțină grabă și chiar un mic repaos în vânzarea forțată a proprietăților imobiliare se impune.

Cesar.